

แนวคิด ทักษะ ทักษะของคนไทย
ที่ขอรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม

ผลงานลำดับที่ 1

ของ

นางประทีน บริบูรณ์นางกุล

ผู้ตรวจราชการกรมประชาสงเคราะห์ ตำแหน่งเลขที่ 6

ขอประเมินตำแหน่ง

ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านนโยบายและแผน (แรงงานและสวัสดิการสังคม)

เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 9 ชช.

กรมประชาสงเคราะห์

กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม

2540

ว12.05.6
ป276น
2540

ห้องสมุดกระทรวงแรงงาน
และสวัสดิการสังคม

05818

แนวคิด ทักษะของคนไทย

คำนำ

การหาครอบครัวบุญธรรม (Adoptive Home) เป็นการหาครอบครัวทดแทนที่ถาวรให้กับเด็กผู้ซึ่งเป็นผู้เยาว์ที่ไม่อาจปกป้องคุ้มครองสิทธิประโยชน์ของตนเองได้ จึงเป็นงานที่ละเอียดอ่อน ซึ่งเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องต้องใช้ความระมัดระวังรอบคอบทุกขั้นตอน ต้องคอยเฝ้าระวังและเป็นพี่เลี้ยงคอยชี้แนะไม่ว่าแก่กฎหมาย จิตใจ ทศนคติ เพื่อประคับประคองให้ทั้งเด็กและครอบครัวผู้ซึ่งไม่คุ้นเคยกันมาก่อน สามารถอยู่ร่วมกันได้ เป็นครอบครัวที่สมบูรณ์ผาสุกโดยปราศจากความหวาดระแวงซึ่งกันและกัน

ในการนำเสนอเรื่องนี้ เนื่องจากเห็นว่าครอบครัวคนไทย มีความเหมาะสมหลายๆ ประการที่จะเลี้ยงดูเด็กกำพร้า ซึ่งเป็นลูกหลานไทยด้วยกันเอง ให้สามารถเติบโตในถิ่นกำเนิดและมีพัฒนาการที่ดี ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม เพื่อเป็นทรัพยากรที่ดีของชาติในวันหน้า แต่ปัญหาอุปสรรคที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่าความพร้อมทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวทดแทนเหล่านั้น ก็คือ ทศนคติต่างๆ ที่มีต่อเด็กกำพร้าหรือลูกทอดทิ้ง ตลอดจนทศนคติอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นองค์กรและเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ ซึ่งนับเป็นปัญหาอุปสรรคต่อการช่วยเหลือเด็กให้เข้าสู่ระบบของครอบครัวได้อย่างรวดเร็วทั้งสิ้น

ดังนั้นในข้อเสนอแนะ จึงประสงค์ให้องค์กรและเจ้าหน้าที่ของรัฐในฐานะผู้ให้บริการ ได้นำไปปรับใช้เพื่อช่วยให้กระบวนการจัดหาครอบครัวทดแทน โดยเฉพาะครอบครัวบุญธรรม บรรลุเป้าประสงค์ และต้องการให้ครอบครัวคนไทยได้ปรับเปลี่ยนทศนคติที่เบี่ยงเบนต่างๆ ซึ่งไม่เป็นผลดีแก่เด็กและครอบครัวผู้เลี้ยงดูได้เข้าใจ โดยอาศัยข้อมูลจากประสบการณ์การทำงานและจากผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่ายได้สรุปเป็นข้อยุติร่วมกัน ทั้งนี้เพื่อช่วยเหลือเด็กไทยได้เติบโตในถิ่นกำเนิด ภายใต้วัฒนธรรมของตนเองได้ต่อไป

Ali du
24 Oct 40

๑
๑๒.๐๕.๖

เลขเรียกหนังสือ.....	๒๒๔๐
เลขทะเบียน.....	5818
.....	- 3 พ.ศ. 2545

บทคัดย่อ

หากเด็กทุกคนสามารถเลือกเกิดได้เขาคงจะเลือกมาเกิดในครอบครัวที่มีความพร้อมทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจ มีพ่อ มีแม่ ที่รักและเข้าใจ คอยดูแลเอาใจใส่อบรมสั่งสอนให้เป็นคนที่มีความรับผิดชอบต่อตัวเองและสังคม คงไม่มีเด็กคนใดที่อยากเกิดมาในเส้นทางที่ต้องช่างก้าวมาสู่สถานสงเคราะห์และต้องเติบโตโดยปราศจากบิดามารดาหรือรอคอยวันคืนที่จะมีผู้มาขอรับไปอยู่กับครอบครัวที่ไม่เคยรู้จักคุ้นเคย โดยที่เจ้าตัวไม่สามารถปฏิเสธหรือปกป้องคุ้มครองตัวเองได้

กรมประชาสงเคราะห์เป็นองค์กรภาครัฐบาล ที่ทำหน้าที่ปกป้องคุ้มครองเด็กมิให้ตกอยู่ในภาวะขาดล่ามบกเข้าซ้อนจากรณีดังกล่าว โดยทำหน้าที่อำนาจการจัดหาครอบครัวทดแทนให้กับเด็กดังกล่าวนี้ เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสเติบโตอย่างเหมาะสมในสภาพครอบครัวใหม่ ทั้งในรูปครอบครัวอุปถัมภ์ (Foster Home) และครอบครัวบุญธรรม (Adoptive Home) ซึ่งการหาครอบครัวบุญธรรมให้กับเด็กนั้นเป็นการหาครอบครัวทดแทนแบบถาวรให้กับเด็ก เพื่อให้เด็กสามารถพัฒนาตนเองได้ครบถ้วนสมบูรณ์ ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ซึ่งในการปฏิบัติต้องมีความระมัดระวังละเอียดรอบคอบทุกขั้นตอนผลที่ได้จึงจะมีคุณค่าสูง

อย่างไรก็ตาม สำหรับครอบครัวบุญธรรมชาวไทยส่วนใหญ่ยังมีแนวคิดหรือมีทัศนคติบางประการที่เป็นอุปสรรคต่อการเลี้ยงดูบุตรบุญธรรมให้ราบรื่น นอกเหนือจากความพร้อมในด้านเศรษฐกิจและสังคมอื่นๆยังมีความวิตกกังวลต่างๆทั้งด้านพันธุกรรมหรือสายเลือด ที่ต้องการข้อชี้แนะตั้งแต่ขั้นตอนของการเริ่มตัดสินใจที่จะเลี้ยงดูบุตรบุญธรรม การติดต่อเกี่ยวข้องกับองค์กรที่ให้บริการ ซึ่งบางครั้งเป็นทัศนคติที่เป็นอุปสรรคในการตัดสินใจที่จะรับเด็กมาเลี้ยงดูหรือเลิกเลี้ยงดู เพราะไม่มีผู้ช่วยเหลือแนะนำ หากแก้ปัญหานี้ได้จะช่วยให้อุปสรรคในสังคมไทยมีความมั่นใจในการเลี้ยงดูบุตรบุญธรรมและจะช่วยทำให้เด็กไทยของเราไม่ต้องข้ามน้ำข้ามทะเลไปเป็นลูกบุญธรรมของคนต่างชาตินะ เพราะแท้ที่จริงแล้วครอบครัวไทยเหมาะสมที่จะเลี้ยงดูเด็กเหล่านี้ยิ่งนัก เพียงแต่ยังขาดความเข้าใจที่ถูกต้อง

ในฐานะที่ผู้ขอรับการประเมินได้เคยมีประสบการณ์ในการปฏิบัติภารกิจด้านนี้ เผ่าสังเกตดูความเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมต่างๆ ของเด็กที่ถูกรับไปเลี้ยงดูในครอบครัวเหล่านั้น จึงเห็นทั้งความสำเร็จและความล้มเหลวจากหลายครอบครัว ส่วนหนึ่งมาจากทัศนคติและการที่ไม่ได้รับการชี้แนะแก้ไขในระหว่างการเลี้ยงดู ซึ่งเป็นผลให้เด็กน้อยผู้มาสงสารบางรายต้องถูกส่งกลับสถานสงเคราะห์และบางรายที่เลี้ยงมาจนเติบโตใหญ่ก็หนีเกลียดออกจากบ้านท่ามกลางความร้าวรานในจิตใจของทั้ง 2 ฝ่าย ดังนั้น

จึงได้ประมวลข้อปัญหาต่างๆ อันเป็นทักษะที่ทั้งเอื้ออำนวยและเป็นอุปสรรคต่อการเลี้ยงดูบุตรบุญธรรม เพื่อเสนอแนะแก่องค์กรและเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องได้ให้ความสำคัญว่าการปฏิบัติหน้าที่ต้องเป็นไปด้วยความระมัดระวังและละเอียดรอบคอบทุกขั้นตอน กับทั้งต้องการสื่อถึงพ่อ-แม่บุญธรรมผู้มีจิตใจดีงามทุกครอบครัวได้ศึกษาเปรียบเทียบข้อมูลต่างๆ เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันเป็นการเตรียมพร้อมที่จะบรรลุเป้าหมายของครอบครัวที่สมบูรณ์

นอกจากนั้น ยังต้องการนำเสนอความเชื่อต่อทัศนคติที่ว่ากรรมพันธุ์เป็นเรื่องบ่งชี้พฤติกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์นั้น ไม่ใช่ข้อเท็จจริงเสมอไป เพราะอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมที่มีต่อชีวิตวัยเด็กก็สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมนุษย์ได้เช่นกัน กรรมพันธุ์มิใช่ตัวชี้วัดบ่งบอกสถานการณ์อนาคตของมนุษย์ ทั้งยังไม่เคยปรากฏว่ามีการรับรองกรรมพันธุ์ใดๆที่จะเป็นหลักประกันว่า คนเหล่านั้นจะประสบความสำเร็จในชีวิต แม้เด็กที่เกิดมาด้วยกรรมพันธุ์ที่ดีที่สุด ก็ยังไม่อาจรับรองได้ว่า จะเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในวันหน้า อิทธิพลของการเลี้ยงดูวัยเด็ก ทักษะและประสบการณ์ต่างๆ ที่ครอบครัวหรือผู้ที่อยู่ในภาวะบทบาทของพ่อ-แม่ ต่างหากที่มีผลต่อเด็กมากกว่ากรรมพันธุ์

ในด้านขององค์กร ผู้เกี่ยวข้องในการจัดหาครอบครัวบุญธรรมก็นับว่ามีบทบาทอย่างมากที่จะทำให้การเลี้ยงดูบุตรบุญธรรมในครอบครัวต่าง ๆ ประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว เพราะในท่ามกลางภาวะวิกฤติที่เกิดปัญหขึ้นในระหว่างครอบครัวบุญธรรมและเด็กผู้เป็นบุตรบุญธรรม ซึ่งต้องการความช่วยเหลือแนะนำ หากปัญหานั้นถูกสะสมไว้มากเข้าจนถึงที่สุดโดยไม่ได้รับการชี้แนะที่ถูกต้อง ความล้มเหลวก็ตามมา และไม่เกิดผลดีแก่ฝ่ายใดทั้งสิ้น ทั้งภาพพจน์และทัศนคติที่มีต่อองค์กรซึ่งหมายรวมถึงเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องทุกขั้นตอนเช่นเดียวกัน

ความยากลำบากของการพยายามนำเสนอในค่านิยมทัศนคติของคนไทยที่ขอรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมนี้ เป็นภาพรวมของความเชื่อที่สั่งสมมานาน เคยมีผู้รวบรวมข้อมูลเฉพาะความพร้อมทางด้านเศรษฐกิจและสังคมไว้บ้างแล้วเท่านั้น จึงหาข้อมูลสถิติอ้างอิงได้ไม่กว้างขวางเท่าที่ควร ข้อมูลที่ต่างกัน อีกประการหนึ่งก็คือ ความเชื่อหรือทัศนคติด้านกรรมพันธุ์ของเด็ก ในแนวความคิดของชาวต่างประเทศไม่เคยปรากฏเป็นปัญหาอุปสรรคแต่ประการใด จึงทำให้เด็กกำพร้าของไทยถูกขอรับไปเลี้ยงดูโดยชาวต่างประเทศเป็นจำนวนมาก (ดังตารางที่ 1 ที่มา : ศูนย์อำนวยการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ. 2539) ด้วยเหตุผลเพียงต้องการช่วยเหลือเด็กให้สามารถเติบโตพึ่งพาตนเองได้ แม้จะเป็นเด็กพิการก็จะได้รับการฟื้นฟูปรับสภาพให้เป็นเด็กปกติที่สุด ซึ่งเป็นแนวคิดที่สร้างความภาคภูมิใจของครอบครัว

บุญธรรมชาวต่างประเทศ แต่สำหรับครอบครัวไทย บางครั้งเหตุผลที่คิดงัดตัวก็ถูกจำกัดลงหากเด็กทำผิด อาจกลายเป็นการเลี้ยงดูเพื่อเป็นเพื่อนเล่นของเด็ก หรือไว้ใช้งานตามวัย หรือเหตุผลเบี่ยงเบนอื่นๆ อันเนื่อง จากทัศนคติ แนวคิดในเรื่องกรรมพันธุ์ที่เด็กไม่ได้มีส่วนต้องรับผิดชอบแค่ประการใด

ข้อสรุป

การรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม มีมุมมองที่เป็นกระบวนการเชื่อมโยงด้านแนวคิด ทัศนคติ ของครอบครัวคนไทย และแนวคิดข้อปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องร่วมกัน ดังนี้

1. ครอบครัวเดิมหรือพ่อแม่ที่แท้จริงของเด็ก

ในส่วนของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติ จะต้องดำเนินการทุกวิถีทางที่จะเสริมสร้าง หรือช่วยเหลือครอบครัวเดิมของเด็กให้สามารถเลี้ยงดูบุตรของตนต่อไปให้ได้ การรับเด็กเข้าสถาน สงเคราะห์จะกระทำเป็นวิธีสุดท้าย เมื่อไม่มีทางเลือก

ในส่วนของผู้ขอรับเด็ก (ครอบครัวบุญธรรม) ได้ให้ความสำคัญต่อที่มาของครอบครัวเดิมหรือพ่อแม่ที่แท้จริงของเด็กมาก เนื่องจากความเชื่อในเรื่องเผ่าพันธุ์ สายเลือด จะเป็นองค์ประกอบ สำคัญของการตัดสินใจ ซึ่งควรได้รับการชี้แนะ ทัศนคติที่ถูกต้องจากเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติ

2. ตัวเด็กเอง

เด็กก็คือเด็กที่คุ้มครองตนเองไม่ได้ เด็กจึงต้องการสิทธิพิเศษที่จะได้รับการช่วยเหลือให้สามารถพัฒนาศักยภาพจากการเป็นผู้รับ เพื่อจะเป็นผู้ที่ดีในวันหน้า ดังนั้นไม่ว่าแนวคิด ทฤษฎี หรือแนวปฏิบัติ เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องจะต้องช่วยเหลือให้เด็กได้เข้าสู่กระบวนการของครอบครัวปกติ หรือ ครอบครัวทดแทน โดยเร็วที่สุด

ในแนวคิดด้านครอบครัวบุญธรรมเกี่ยวกับตัวเด็ก ยังมีทัศนคติที่เด็กควรมีหน้าตา ผิวพรรณดี แม้ด้านสายเลือด ไม่มีปัญหาและยังมีความเชื่อว่าเด็กหญิงเลี้ยงง่ายและมีความกตัญญูกว่าเด็กชาย

3. ด้านครอบครัวบุญธรรม

ในฐานะเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติ จะต้องพิจารณาคูณสมบัติอย่างละเอียดรอบคอบ นอกเหนือจากความพร้อมด้านเศรษฐกิจและสังคม ในแง่เหตุผลที่เป็นทัศนคติ ความเชื่อ เพราะเป็นตัวแปรอย่าง สำคัญที่มีผลกระทบต่อเด็ก

ในด้านครอบครัวผู้ขอรับเด็ก บางครั้งไม่สามารถมองเห็นตนเอง หรือเหตุผลของ
ตนเองที่แท้จริงว่าขอเด็กมาเลี้ยงดูด้วยเหตุผลอะไรแน่ จึงมีเหตุผลหลายประการที่ไม่เหมาะสม เช่น เพื่อ
เป็นเพื่อนลูก เพื่อแก้เหงา หรือเพื่อไว้เป็นเพื่อนยามชรา แนวความคิดเหล่านี้ สมควรได้รับข้อชี้แนะจาก
เจ้าหน้าที่ผู้เชี่ยวชาญ เพราะหากไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ เด็กจะถูกส่งคืน หรือเปลี่ยนมือไปมา

4. สังคมและสิ่งแวดล้อมทั้งหมด

เป็นตัวแปรที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ผู้เชี่ยวชาญต้องคำนึงถึง ไม่ว่าญาติสนิทมิตร
สหาย โรงเรียน อาชีพการงาน เพราะแม้ว่าจะมีการคัดค้านให้จดทะเบียนรับบุตรบุญธรรมเรียบร้อยแล้ว
ก็ตาม แต่ทะเบียนบุตรบุญธรรมไม่ใช่หลักประกันความมั่นคงของเด็กหรือเป็นเครื่องพิสูจน์ว่าเด็กจะ
สามารถอยู่ร่วมกับครอบครัวใหม่อย่างมีความสุข

5. องค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทุกระดับ

เป็นทัศนคติอีกประการหนึ่ง ที่ถูกมองว่าสามารถพึ่งพาได้หรือเป็นปัญหาอุปสรรค
ในขณะที่ตัวองค์กรเองมีภาวะจำกัดเรื่องความไม่สอดคล้องของจำนวนบุคลากรกับภาระหน้าที่ และบางครั้ง
ทางด้านครอบครัวบุญธรรมก็ต้องการความสมประโยชน์ของตนเองเป็นใหญ่ มีการพยายามละชั้นตอนที่
จำเป็นของข้อกฎหมาย เพื่อให้เกิดความรวดเร็ว จนลืมมองด้านสวัสดิภาพอื่นๆ หรือประโยชน์ที่แท้จริงที่
เด็กควรได้รับ

ข้อเสนอแนะ

1. ระดับนโยบาย

กรมประชาสงเคราะห์ควรทบทวนบทบาทจากการเป็นผู้ให้บริการตรงมาเป็นผู้
สนับสนุนส่งเสริมให้มีการจัดสวัสดิการสังคมรูปแบบต่างๆ โดยเฉพาะในเรื่องการจัดหาครอบครัวแทนนี้
หากประสานกับองค์การสวัสดิภาพเด็กอื่นๆ ให้เป็นผู้ดำเนินการ โดยคัดกระบวนการซ้ำซ้อนกันออก เพื่อ
ลดปัญหาค่าจ้างประมาณและบุคลากรที่นับวันขาดแคลน ทั้งนี้ เพื่อช่วยให้เด็กกำพร้า/ถูกทอดทิ้งได้เข้าสู่
ระบบครอบครัวโดยเร็วที่สุด

2. การเตรียมความพร้อมด้านต่างๆ

2.1 ด้านเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง ควรให้มีการนิเทศน์การใช้กระบวนการทางสังคม เศรษฐศาสตร์ทุกมาตรการ เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงประการต่างๆ ไม่ว่าเหตุการณ์ขอรับเด็กที่แท้จริง ทักษะ ความร่วมมือในข้อกฎหมาย และขั้นตอนที่จำเป็นต่างๆ

2.2 ด้านครอบครัวบุญธรรม ควรสนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน เช่น ขั้นตอนที่เหมาะสมในการบอกความจริงแก่เด็ก และสามารถถ่ายทอดให้สาธารณชนทราบในเรื่องทัศนคติที่ถูกต้องต่างๆ เพื่อร่วมมือกันในการช่วยเหลือเด็ก

3. ด้านองค์กรสถานสงเคราะห์

ต้องให้ความร่วมมือ เต็มใจที่จะรับและข้อมูลที่เป็นประโยชน์ แก่ผู้ขอรับเด็ก เช่น ลักษณะนิสัยของเด็ก อาหารการกิน ตลอดจนข้อมูลที่เป็นอื่นๆ

4. ด้านการติดตามผล

ควรมีการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง โดยมาตรการที่เหมาะสมต่างๆ แม้หลังการจดทะเบียนแล้วก็ตาม เพราะหากมีปัญหาเกิดขึ้น จะได้ช่วยเหลือชี้แนะได้ทันที่ทั้งกับตัวเด็กและครอบครัว ซึ่งในปัจจุบันศูนย์อำนาจการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม ได้เดินมาถูกทางแล้ว โดยจัดให้มีโครงการติดตามผลครอบครัวไทยที่รับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม แต่ส่วนใหญ่เป็นครอบครัวที่อยู่ในระหว่างการทดลองเลี้ยงดู หากสามารถดำเนินการได้กว้างขวางมากกว่านี้ โดยเชิญครอบครัวผู้ที่จดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมเรียบร้อยแล้ว รวมทั้งครอบครัวที่อยู่ระหว่างตัดสินใจหรือยื่นคำร้อง หรือผู้ที่สนใจอื่นๆ ในการที่จะขอรับเด็กด้วย ก็จะเป็นประโยชน์มากขึ้น

5. ด้านการประชาสัมพันธ์

ควรสร้างความเข้าใจ โดยการประชาสัมพันธ์เพื่อให้สังคมรับทราบปัญหาของเด็กที่ถูกทอดทิ้ง และให้ความร่วมมือช่วยเหลือ โดยเฉพาะการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม มีข่าวนำอาชหรือต้องปิดเป็นความลับ

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
บทคัดย่อ	ข-ฉ
สารบัญ	ช-ฉ
สารบัญตาราง	ญ
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 สภาพปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์	3
1.3 ขอบเขตและวิธีการนำเสนอ	3
1.4 นิยามศัพท์	4
1.5 ข้อจำกัดของการนำเสนอ	4
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
บทที่ 2 สภาพการณ์การรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมในประเทศไทย	
2.1 แนวคิด และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	6
2.2 การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยกับปัญหาการทอดทิ้งเด็ก	11
2.3 เส้นทางเข้าสู่สถานสงเคราะห์ของเด็กกำพร้าหรือถูกทอดทิ้ง	13
2.4 วิวัฒนาการการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมของไทย	15
2.5 แนวความคิดและทัศนคติของครอบครัวไทยต่อปัญหาเด็กด้านต่างๆ	19
2.6 สถิติข้อมูลที่เกี่ยวข้องระหว่างปี 2537 - 2539	31
บทที่ 3 ข้อมูลและข้อเท็จจริงจากประสบการณ์การปฏิบัติงานและการตรวจติดตาม	
3.1 กระบวนการพิจารณาคุณสมบัติของผู้ขออุปการะเด็กเป็นบุตรบุญธรรม	37
3.2 ของทัศนคติของคนไทย	39
3.3 การเตรียมความพร้อม	40
3.4 ความไม่สมดุลย์ของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน	40

3.5 อายุที่ไม่เหมาะสมของผู้ขอรับเด็ก	41
3.6 กระบวนการติดตามที่ไม่ต่อเนื่องภายหลังจดทะเบียนแล้ว	41
3.7 การพยายามลดชั้นคอนที่จำเป็นของข้อกฎหมาย	41

บทที่ 4 ข้อสรุปและข้อเสนอแนะ

4.1 ข้อสรุป	42
- กลุ่มที่หนึ่ง	42
- กลุ่มที่สอง	42
- กลุ่มที่สาม	43
- กลุ่มที่สี่	43
- กลุ่มที่ห้า	43
4.2 ข้อเสนอแนะ	43
- ระดับนโยบาย	43
- การเชื่อมความร่วมมือด้านต่างๆ	44
- ด้านครอบครัวบุญธรรม	44
- ด้านองค์กรสถานสงเคราะห์	45
- ด้านการติดตามผล	45
- ด้านการประชาสัมพันธ์	45

บรรณานุกรม	46
ภาคผนวก	48
ผนวก ก. - สรุปประเด็นสำคัญพระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ. 2522	49
ผนวก ข. - แนวปฏิบัติในการดำเนินการขอรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมของผู้มีสัญชาติไทยหรือมีภูมิตำเนาในประเทศไทย	51
ผนวก ค. - หน้าที่และความรับผิดชอบของศูนย์อำนาจการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม	59

หมวด ก.	- แบบรายงานการสอบสภาพครอบครัวของผู้รับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม (แบบ บ.ธ.7)	62
หมวด จ.	- องค์กรที่ดำเนินการเกี่ยวกับบุตรบุญธรรม	
	- ศูนย์อำนวยการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม	70
	- สหทัยมูลนิธิ	71
	- มูลนิธิสงเคราะห์เด็กสภากาชาด ไทย	72
	- มูลนิธิมิตรมวลเด็ก	73
	- มูลนิธิสงเคราะห์เด็กพัทธา	74
	- สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรี	75
หมวด ฉ.	- สถานะความต้องการพื้นฐานและบริการสำหรับเด็ก (สพค.)	76
หมวด ช.	- อนุสัญญาสิทธิเด็กมาตรา 20 และ 21	77

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
1. สถิติการขอรับเด็กกำพร้าหรือถูกทอดทิ้งในความอุปการะของกรมประชาสงเคราะห์ ระหว่าง ปี พ.ศ. 2537 - 2539 (เปรียบเทียบผู้ขอชาวไทยกับชาวต่างประเทศ)	31
2. สถิติการขอรับเด็กกำพร้าหรือถูกทอดทิ้งในความอุปการะของกรมประชาสงเคราะห์ เป็นบุตรบุญธรรมทั่วประเทศ โดยไม่ระบุตัวเด็กและระบุตัวเด็ก ระหว่างปี พ.ศ. 2537 - 2539	32
3. สาเหตุของการยกเลิกการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม	33
4. สถานภาพการสมรสของผู้ขอคืนเด็กระหว่างการทดลองเลี้ยงดูและจดทะเบียนแล้ว ระหว่างปี พ.ศ. 2537 - 2539	34
5. ช่วงอายุผู้ขอคืนเด็กหรือยกเลิกการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมหลังจากที่รับเด็กไปเลี้ยงดูแล้ว	35
6. ช่วงอายุเด็กที่ถูกส่งคืนสถานสงเคราะห์	36